

Ha Nyugat-Berlinben lennék, most bizonyosan a Bleibtreustrassén sétálgatnánk. A Maradjhútcában, melynek kötet cím, vers őrzi a nevét, s amelyről azt írja **Eörsi István**: „...vonz a neve is, szeretem, hogy rám szól, követel tőlem valamit, amire nyilván képtelen vagyok, ámbár a hűség... nos, íróként a hűség problémakörével bajlódom immár évtizedek óta...” A Maradjhútcá az azonban messze van. Vagy ki tudja? Ha nagyon keresnénk, meglehet elébünk bukkana itt az 1990-es év nyáreleji Magyarországon is. A Maradjhútcában vidám, sokszínű tömeg hömpölyögne, az emberek felszabadultak lennének. Egyszerű szabadok. Akár csak ott, az igazi Bleibtreustrassén, ahol talán **Eörsi István** is először érezte szabadnak magát. Kényszerű száműzetésének idején, amikor idehaza többnyire a szamizdatokban kereshettük nagy izgalommal a nevét, olvashattuk írásait.

Most pedig — immár a hivatalos kiadóknál megjelent — könyveit nézegetjük a Kárász utcai kirakatokban, kerülgatjük az egyáltalán nem vidám, fáradt embereket. A színek mintha elszöktek volna az eső utáni délelőttől... Talán visszamentek a Maradjhútcába, pedig hát itt is szabadság van — gondolom magamban.

— Örül a szabadságnak? — kérdezem.

— Nincs cenzúra, és ez az irodalom számára bizony nagy felszabadulás — mondja. — A cenzúra a legtöbb írórt eltorzítja, hiúságokba, sértődésekbe kergeti. Én próbáltam ezt is a magam javára fordítani. Amolyan „könnyűlovassági harcmodort” választottam, főként a publicisztikában. Meg kellett tanulnom, miképpen lehet a cenzor háta mögött összekacsintani az olvasókkal.

— A kötet címei is **erről beszélnek: Ürügyeim, A derűlátás esélyei, Bedobom a törülközőt...**

Eörsi és a cenzúra

Szabadság a Maradjhútcában

— Az Ürügyeim-mel valóban azt jeleztem, hogy a kötet írásaiban nem csak arról van szó, amiről beszélek... A téma alkalom valami mögöttes gondolat érzékeltetéséhez. A 70-es években, amikor megindult Magyarországon a szamizdatkiadás, átéltem, milyen egyszerű érzés, hogy írás közben nem kell magam elé képzelnem Aczél György és Tóth Dezső arcát. Csakhogy a szabadsággal rengeteg szenny is napvilágra kerül. A sztalinista, neosztalinista évtizedek csak a baloldali gondolkodásnak ártottak. A szélsőséges, jobboldali, rasszista nézetek intaktak maradtak, és most előtörnek megint. Olyan emóciókkal, „meg nem gondolt gondolatokkal” kell szembeeselnünk, amelyekkel szerencsésebb országok polgárai ezeréves 150 évvel végeztek. A cenzúráról való felszabadulás veszélyekkel is jár; amikor cenzúra sújtja az embert, szeretné bizonyítani, hogy ettől nem rosszabb író. Most viszont azt kell elhinnem, hogy a felém forduló szerkesztői érdeklődés nem teszi írásaimat magvasabbakká.

— A **talentum nélküli bátorság ideje alighanem lejárt.**

— Az ellenzéki publikációknak akkor is volt értékük, ha nem voltak jól megírva. A morális bátorság, a rosszul megírt cikket is megemelte. Mostmár a bátorság nem elegendő. Az igazi felszabadulástól persze még messze állunk. Régen klikkszemponctok, politikai megfontolások határozták meg a bírálót. Ahol a szellemi értékek hierarchiája mesterséges, másképp nem is lehet. Ha bizonyos idő múltával a szabadság a lélekben

is elterjed, talán elfogulatlan bírálatok születnek.

— **Úgy tűnik, Ön lélekben máris szabad.** A **Búcsú Gazdától című írása, mely a Kritikában jelent meg, igen nagy feltűnést keltett, de legalábbis szokatlan volt. Micsoda dolog? Eörsi István pártbeli társát, Tamás Gáspár Miklóst támadja?**

— Tamás Gáspár Miklós tévedett — egyebek közt a magyar kultúra megítélését illetően —, én pedig kiigazítottam. A tények ugyanis feltétlenül kizárandók a szellem területéről. Amikor a cikket megírtam, ráadásul a választás előtt, meg akartam győzni az olvasókat arról, hogy vége a bolsevista szép időknek, amikor a párt mindenáron fenn akarta tartani az egység látszatát. Mi egymással szemben is kritikuskak vagyunk, nem csupán a más pártokhoz tartozókkal.

— **A politika útjaira tévedve jut eszembe jónéhány jelen írónk nyilatkozata arról, hogy immár tünően fejük fölül a közép-európai átok. Ezentúl az írók írnak, a politikusok politizálnak, merthogy a demokráciában nincs szükség szerepcserékre.**

— **Esterházy Péter fogalmazásában ezt úgy olvastam: ha az író politizálhat, ne politizáljon. Úgy módosítanám: ha az író politizálhat, ne kelljen politizálnia.** Egyébként pedig miért ne politizálna? A Kádár—Aczél korszakban csak bizonyos tabukat kellett elkerülni. Azok az írók, akiknek ezek a tabuk nem sértették írói én-jüket, nagy életműveket hozhattak létre. Így **Pilinszky, Mándy, vagy Mészöly Miklós**, aki mint a demokrácia iránt elkötelezett polgár, mindig megvédte az írók jo-

gait. Tehát politizált. Már **Szophoklész** is politizált, amikor feltette a kérdést: az államnak engedelmessé kell tünknek? A politizálás az író számára, úgy gondolom, etikai elkötelezettséget jelent a szociális igazság iránt. A politizálást **Ady** sem hagyta abba csak azért, mert politizálhatott. Nem hagyta abba, mert a szociális és nemzeti igazság írói lényegének legmélyebb rétegét érintette. Sajnos, a politika finnyás elutasítása divat lesz Magyarországon is. Hamis kordivat, amely az utóbbi évtizedekben a nyugati irodalomnak is sokat ártott. Én mindenestre nem megyek a divat után.

— **Soha nem is tette. Eltűnt Ön, ha lehet azt mondani, meglehetősen divatba jött az utóbbi időkben. Sok régi tisztelője jelentkezett ugye?**

— Ha erre gondol, nem nőtt meg ugrásszerűen a barátaim száma. Engem ugyanis eléggé utálnak. Eltűntben **Konráddal**, meglehetősen ironikus alkat vagyok. Ezt nem mindenki bírja elviselni. Azok pláne nem, akik manapság azzal foglalkoznak, hogy megalkossák a múltjukat, vagy mindenféle öngazolást keresnek viselt dolgaira. Őket a pusztá létem, egyáltalán a demokratikus ellenzék néven ismertté vált csoportosulás pusztá léte is zavarja. Ezek a rendkívül alacsony morális és szellemi felkészültséggel rendelkező „kollegák” mondhatják: no, persze, az **Eörsi** nem is író... Sokan ezek közül a „kocsmai mélymagyarok” közül azt hiszik, hogy **Ady Endré** vé válnak, mihelyt berúgnak. Nos, nem egészen így van...

TÜRÖK ERZSÉBET